

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

גליון קל"ח

שודר בערוץ "קול ברמה" במסגרת התכנית "בית ההוראה"

העלון מוקדש לע"נ גאון עזונו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות רחיצה בשבת

הנושאים שנידונו בגליון:

רחיצה במים חמים שהוחמו בשבת. רחיצת חצי הגוף. מקלחת במים צוננים ופושרים. טבילה במקוה חם בשבת. רחצה בכריכה. רחיצה במים חמים למצטער. רחיצת ילדים במים חמים. רחיצה עם סבון מוצק. ניגוב שיער. הילולת רבי מאיר בעל הנס ורבי שמעון בר יוחאי.

רחיצה במים חמים שהוחמו בשבת

א. שאלה: אדם שרוצה לרחוץ את רגליו במים חמים בשבת בצהריים, האם הדבר מותר?

תשובת הרב: הדבר תלוי בסוג מערכת החימום. אם המים התחממו בדוד חשמל או מערכת סולארית, אסור לו אפילו לפתוח את הברזי הזה בשבת. מפני שכאשר יוצא מתוך המיכל של הדוד מים חמים, באותו רגע נכנסים מים קרים לשם, וכשהם נכנסים לתוך הדוד שהוא מלא במים חמים, הם מתבשלים, ואדם עובר בזה איסור בישול.

אף על פי שאינו מתכוון לבשל, מפני שזה יקרה בוודאות, והוא פסיק רישיה. וכך כתב מרן הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר (ח"ד האו"ח סי' לה), וכך הסכמת כל הפוסקים (עי' מנוח"א ח"ב פ"י סי"ב, שש"כ, ועוד).

אבל מים שהתחממו מהשמש בדוד שמש, נחלקו אחרוני זמננו האם מותר לרחוץ בהם רגליו. לדעת מרן הגר"ע יוסף מותר, ולדעת הגר"ב צ"א אבא שאול ועוד כמה חכמים אסור. ונרחיב הדברים. אם המים חמים כר מיום שישי, הדבר מותר לכולי עלמא (כמבואר בש"ע סי' שכ"ז ס"א).

אבל אם המים שהתחממו ביום שישי כבר נגמרו מהמקלחות (או שנשארו מעט ומסתבר מאד שבמשך הלילה הם התקררו. הרי כל אחד יודע, שאם אדם ינסה בשעה שש בבוקר להתקלח ולא ידליק את הדוד, בדרך כלל לא יהיו לו שם מים חמים).

ואם כן המים החמים שיש כעת התחממו בשבת עצמה מהשמש. אמנם לא נעשה שום איסור בחימום של המים האלה על ידי השמש, אבל כותב הרב משנה ברורה (סי' שכ"ו ס"ד), שההיתר לרחוץ פניו ורגליו במים חמים בשבת, הוא רק אם המים האלה התחממו לפני השבת. אבל אם התחממו קצת בשבת אסור. זה תלוי בפירוש דברי מרן. כתב מרן בשלחן ערוך (סימן שכ"ו ס"ד): לא ישתף אדם צונן כל גופו, ויתחמן כנגד המדורה, מפני שמפריש המים שעליו (ומשמע שידיו בלבד מותר). ויש אומרים שצריך להזהר שלא לחמם ידיו אצל האש אחר נטילה וכו'. עד כאן.

הגר"א מבאר שלדיעה ראשונה מותר לרחוץ את ידיו מים שהופשרו בשבת, ורק כל גופו אסור.

אולם המגן אברהם מפרש כי גם לדיעה ראשונה אסור לרחוץ במים שהופשרו בשבת עצמה. ורק אם מנגב ידיו

באש לאחר הנטילה מותר, כיון שאין זה דרך רחיצה בחמין. וכך פוסקים אחרונים רבים והמשנה ברורה (ס"ק יז), שאסור לרחוץ אפילו אבר אחד במים שהופשרו בשבת עצמה למרות שאין שום בישול. ויש הוכחה מדברי מרן בבית יוסף שהעיקר כפירוש הגר"א, והובא בהגהות איש מצליח משנה ברורה. וכך כתב בחזון עובדיה (שבת ח"ו עמ' עו). ולפי זה דעת מרן כדעת המקילים שמרן סתם כדבריהם. ובהליכות עולם (ח"ד עמ' צט) כתב שבדוד שמש יש סברא נוספת להקל כיון שלא נעשית שום פעולה מכוונת לחמם את המים ומאליהם התחממו. (וכ"כ בשמירת שבת כהלכתה). ושמעתי שדעת הגאון רבי בן ציון אבא שאול להחמיר בזה.

רחיצת כל גופו בשבת במים חמים

ב. שאלה: האם מותר להתקלח בשבת במים שהתחממו בדוד שמש?

תשובת הרב: אסור בהחלט. ונסביר:

כתב מרן בשולחן ערוך (סי' שכ"ו ס"א): "אסור לרחוץ כל גופו אפילו כל אבר ואבר לבד אפילו במים שהוחמו מערב שבת". כלומר, אדם שיש לו מים חמים בסיר שהנוח על הפלטה והתחממו קודם השבת, אסור לו להתרחץ בהם, וקל וחומר למים שהתחממו בשבת בדוד שמש שאסור להתרחץ בהם. ואין בזה שום חולק.

ומדוע אסרו חז"ל להתרחץ בשבת? בזמננו, היו בלנים בבית המרחץ שתפקידם היה לחמם את המים בבית המרחץ. ומה היו עושים? לא היו נועלים את הדלת של מקום ההסקה, כדי שהחום העולה מהמדורה הבערת יחמם את המים עוד ועוד. וקיים חשש שיבואו לחתות במדורה. ולכן חכמים אסרו לגמרי את הרחיצה במים חמים בשבת.

מה הדין באדם שבהתחלה הוא רוחץ את רגליו ומנגבן, ואחר כך רוחץ את הידים ומנגבן, וכן על זו הדרך. למעשה הוא רוחץ את כל הגוף לאט לאט. התשובה היא שאסור. שאמנם אינו רוחץ את כל גופו בבת אחת, אבל מכל מקום כיון שלבסוף הוא רוחץ את כל גופו, הדבר אסור. (ש"ע שם).

רחיצת חצי הגוף

ג. שאלה: האם מותר לרחוץ חצי גוף, דהיינו מהמתנים ולמטה ומתחת הזרועות, במים חמים בשבת?

תשובת הרב: פעמים שמותר ופעמים שאסור. ונסביר:

הגמרא אומרת שאסור לאדם לרחוץ כל גופו במים חמים, אבל פניו ידיו ורגליו מותר. כוונת הגמרא על כפות הידים והרגלים, וכך מבואר בחידושי הרשב"א. הרמ"א כתב בשם הרא"ש שאין הכוונה דוקא פניו ידיו ורגליו, אלא אפשר לרחוץ גם איברים אחרים, ובתנאי שלא ירחץ כל גופו.

וביאר המשנה ברורה (סק"ב) שהוא הדין שאסור לרחוץ רוב גופו. אבל מותר לרחוץ מיעוט גופו. ואם אדם רוחץ ממתניו ולמטה הרי זה רוב הגוף ואסור.

ולכן אדם שרוצה לרחוץ מתחת למתניו או מתחת לזרועותיו במים חמים בשבת – הדבר מותר. אבל צריך לשים לב שלא לרחוץ רוב הגוף.

ואף על פי שאין כוונתו לרחוץ עד רגליו אלא רוצה רק לרחוץ מתחת למתניו, אף על פי כן אסור. דבר זה נלמד ממה שמרן כתב בשולחן ערוך (סעיף ו') על אדם שביטנו כואבת, ורוצה לקחת כלי עם מים חמים ולשים על הגוף, וזה מרגיע אותו. ומרן כותב שזה אסור, ומבואר בבית יוסף הטעם, מחשש שמא המים יישפכו מהכלי על גופו ונמצא רוחץ כל גופו בשבת (משנ"ב ס"ק יט. ועי' הגא"מ שם)¹.

אם כן מבואר כאן שאפילו אם אדם לא מתכוון להתרחץ, מכל מקום אם למעשה הוא רוחץ כל גופו – הדבר אסור.

ולכן אדם הרוצה לרחוץ מתחת למתניו, ייזהר להתרחץ כאשר הוא יושב וכדומה, באופן שהמים לא יגיעו אל רוב גופו, ואם הוא עומד ורוחץ כרגיל ממתניו ולמטה, ודאי שהמים יגיעו אל רוב גופו והדבר אסור, אף על פי שלא נתכוון לכך.

והוא הדין באדם שרוצה לרחוץ מתחת לזרועותיו, שצריך להקפיד לא לרחוץ כהרגלו בחול, כיון שבדרך הרגילה, כשאדם עומד תחת הברז ורוחץ תחת זרועותיו, ודאי שהמים

¹ אגב, מרן מוסיף שם שאפילו בחול הדבר אסור מפני הסכנה, חוששים שהמים הרוחתים יישפכו עליו ויזיקו לו חלילה.

יגיעו אל כל גופו והדבר אסור. ולכן יקפיד לרחוץ באופן שהמים לא יגיעו אל כל הגוף.

מקלחת במים צוננים ופושרים

ד. שאלה: האם מותר להתקלח במים צוננים בשבת, ומה הדין במים פושרים?

תשובת הרב: מרן כותב שהאיסור הוא דוקא על מים חמים, אבל במים צוננים הדבר מותר.

אמנם המשנה ברורה (ס"ק כ"א) כתב בשם הפוסקים שנהגו לא לרחוץ כלל בשבת בנהר או במקוה, מפני שמצוי הדבר שיבוא לידי סחיטת שיער ועוד כמה טעמים.

אבל זה דוקא בנהר וכדומה, אבל במקלחת פשוט שמותר להתרחץ בצונן, ולא התכוין המשנה ברורה לומר שיש מנהג כזה להחמיר.

וכך כתב גם בשו"ת אגרות משה (ח"ד חאו"ח סי' עד, רחיצה אות ג. וסי' עה) שהמנהג שהזכיר המשנה ברורה הוא דוקא בנהר או במאגר מים, כגון מקוה, בריכה וכדומה. אבל לא מצאנו שיש מנהג להחמיר להתרחץ במקלחת. הוא כותב שם שבזמנו בארצות הברית אנשים נוהגים להימנע מלהתקלח גם במים צוננים, אבל לא כתבו על כך פוסקים בהלכה שיש מנהג כזה, ולכן הוא כותב שאדם שמצטער וקשה לו – יכול להתרחץ.

ויש פוסקים אשכנזים מחמירים גם בזה (עי' בשו"ת מנחת יצחק ח"י סי' לה, ובס' מנוחה נכונה עמ' מט בשם החזון איש).

אבל בכף החיים (אות כה) כתב שהמנהג לא להתרחץ בנהר לא התפשט בכל המקומות. ואם כן קל וחומר שאין לאסור רחיצה במקלחת. (וכ"כ בלויית חן סי' פ').

ולכן, מי שרוצה להתקלח במים קרים בשבת, מן הדין מותר, רק שייזהר בהלכות סחיטה ובעוד כמה הלכות ששייכות בדברים האלה.

דוגמאות למכשולים ברחיצה: צריך להיזהר לא להשתמש בספוג, וכן צריך להיזהר שלא יתרטבו הבגדים, וכן לא להשתמש בסבון מוצק וכיוצא בזה.

לגבי השאלה האם מותר לרחוץ במים פושרים – במשנה ברורה (ס"ק ז') מבואר שמותר לטבול במים פושרים.

ועוד כמה אחרונים התירו להתרחץ במים פושרים. אמנם הפוסקים הללו דנו לגבי מקוה, וכתבו שבמים חמים במקוה – אסור, מים פושרים במקוה – מותר, ונראה מדבריהם שגם לגבי מקלחת הדין כן.

אבל מרן הגר"ע יוסף אסר בהחלט לרחוץ במים פושרים. בספרו לוית חן (סי' עט) הרב הוכיח מדברי מרן השולחן ערוך ומדברי הראשונים שאסור לחלוטין להתרחץ בכל מים פושרים ואין שום היתר. וגם מורנו ורבנו הגאון הגדול הפוסק הרב משה הלוי בספרו מנחת אהבה מוכיח מדברי הראשונים שאין הבדל בין מים פושרים לבין מים חמים, אלא כולם דין אחד להם שאסור להתרחץ בהם בשבת. אבל מים צוננים, דהיינו אם אתה פותח את הברז של המים הקרים בלבד, בזה אין חשש והדבר מותר בשבת.

טבילה במקוה חם בשבת

ה. שאלה: האם מותר לטבול במקוה חם בשבת?

תשובת הרב: זו מבוכה ששנים ארוכות דנים עליה הפוסקים. במשנה ברורה (סי' שכ"ו סק"ז) כתב: "במקום שנוהגים לחמם את המקוה צריך להיזהר שלא יהיו רק פושרים בלבד, שאם לא כן אסור לטבול בו". כך הוא מביא מדברי הרב חיי אדם. וכך דעת החכם צבי והנודע ביהודה, ועוד הרבה פוסקים, שאסור לטבול בשבת במקוה חם. ומכל מקום במים פושרים מותר לטבול. ובשו"ת אור לציון מבואר שהגדרה של "מים פושרים", היא שהמים חמים כשיעור חמימות הרוק, דהיינו שלושים ושבע מעלות, כחום הגוף.

אבל לעומתם מהר"י עייאש בספרו בני יהודה (סי' לב) ועוד פוסקים מעידים שאכן נוהגים להקל לטבול במים חמים. וקשה מאוד לומר לנשים שיבואו יטבלו במקוה עם מים קרים בלבד. וכתבו הפוסקים כמה טעמים להקל.

אבל כפי שהזכרנו קודם, דעת מרן הגר"ע יוסף שאסור להתרחץ במים פושרים, ואין חילוק בין טבילה במים חמים לטבילה במים פושרים.

ומה נעשה שקשה לטבול במים צוננים? לכן כתב מרן הגר"ע יוסף (חזו"ע שבת ח"ו עמ' עח) שכיון שהיא טבילת מצוה לנשים, יכולות לטבול אפילו במים חמים, ויסמכו על הפוסקים המתירים. ולכתחלה יטבלו בבין השמשות, שהוא שמונה עשרה דקות אחר השקיעה.

הגאון הגדול רבי משה הלוי בספריו תפילה למשה ומנוחת אהבה (ח"ב פ"י הערה קעג), כתב ליישב מנהגן של ישראל. בגמרא במסכת תענית (דף יג) מבואר שלא היה בימיהם טבילה בחמין, וכלשון הגמרא "טבילה בחמין מי איכא?!". והטעם לכך מסבירה הגמרא שכדי שהמקוה יהיה חם צריך לשים את המים בתוך כלים על האש ולחמם, ובזה המים נהפכים להיות שאובים. בדורות האחרונים המציאו אפשרויות שונות כיצד לחמם את המים בלי שיהיו שאובים, אבל על כל פנים המצב הזה לא היה קיים בזמן הגמרא, ויש לנו כלל שכתבו הרדב"ז ועוד פוסקים ש"אין לנו לכלול בגזירה אלא מה שאמרו רבותינו בעלי הגזירה", דהיינו הגזירה חלה רק על מה שגזרו ולא על מה שלא גזרו. ולכן, היות שלא היו מקוואות חמים בימי חז"ל, נמצא שגזרו רק על המרחץ ולא גזרו על המקוואות.

ויתירה מכך, אפשר לחלק בין המרחצאות למקוואות. הטעם שגזרו חכמים על המרחצאות הוא משום הבלנים שהיו מחממים בשבת. החשש הזה שייך במרחצאות, שזה דבר פרטי ואף אחד לא מתערב לבלן בעסקיו. אבל המקוואות, שהם עומדים תחת פיקוח של הרבנים וחכמי הדור, ממילא גם אילו היו המקוואות חמים בזמנם, יתכן שהיו יכולים לפקח עליהם ולמנוע חילול שבת בהם.

לסיכום: לטבול במקוה חם בשבת – לדעת מרן הגר"ע יוסף אין להקל אלא מדוחק, ולכן לאשה אפשר להקל, אבל גבר ראוי לטבול אך ורק במקוה צונן. (ע"ש בחזו"ע שבת ח"ו עמ' פו).

ולא רק זה, אלא גם לנשים, מומלץ לטבול בערב שבת בין השמשות, שכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בבין השמשות.²

דעת הגאון הרב משה הלוי – שגם לגברים מעיקר הדין אפשר להקל לטבול במקוה חם בשבת. והמחמיר תבוא עליו ברכה.

רחצה בבריכה בשבת

ו. שאלה: המתארח בשבת ב"צימר" בצפון ויש שם בריכה פרטית, האם מותר להיכנס לבריכה בשבת?

תשובת הרב: כתב מרן בשלחן ערוך (סי' של"ט ס"ב) שאסור לשוט בבריכה שבחצר, דהיינו לשחות, שהוא מרים את רגליו מהקרקע. ומרן כותב שהאיסור הוא דוקא במקום שהמים יוצאים מחוץ לבריכה ונוצר כעין שביל של מים ויש בו דמיון לנהר.³ (והוי בכלל הגזירה שאין שטין על פני המים, שמא יעשה חבית של שייטין. משנ"ב סק"ב).

אבל בבריכות עושים את הדפנות גבוהות, והמים לא יוצאים מתוך הבריכה, ולכאורה יהיה מותר להיכנס אליהן. אמנם האשכנזים מחמירים כדברי המשנה ברורה (סי' שכ"ו סק"א) שנוהגים לא לרחוץ בנהר או במקוה, דהיינו מאגר מים ובריכה. אבל בכף החיים (אות כה) כתב שלא בכל המקומות נהגו לאסור בזה.

אבל יש בעיה אחרת. מרן בשלחן ערוך (סי' ש"ב ס"ט) כתב, שאדם שמרטיב בגד, שרייתו זה הוא כיבוסו. אמנם אם הבגד נקי לחלוטין, יש מחלוקת האם גם בגד כזה אומרים בו שרייתו זה הוא כיבוסו או לא. אבל אם הבגד מלוכלך בכלוך כל שהוא, אפילו אם מלוכלך ברוק ואדם מרטיב אותו במים, זה בכלל "שרייתו זה הוא כיבוסו", לכל הדעות (משנ"ב ס"ק מג).

והוא הדין לעניננו, לפעמים בבגד ים או בבגד הפנימי שמתחת לבגד ים יש לכלוך קטן, או אפילו לכלוך כמו רוק

² אמנם לכאורה צריך ביאור, שאחר שהאנשים בעיר קיבלו שבת, גם היחיד נגרר אחריהם בעל כרחו, ואסור לו כל דבר שהוא משום שבות. (סי' רס"א ס"ק כח. ע"ש). ואולי הכוונה שבבין השמשות יותר קל.

³ אם מסביב לבריכה יש חול ועפר, ונוצר שביל של מים, זה נראה כמו נחל.

לילדים להתרחץ במים צוננים, **אפשר להקל לרחוץ אותם במים חמים** שהוחמו בדוד שמש כיון שמצטערים.
לסיכום: אדם שנתפס לו הגב ורוצה להתקלה במים חמים כדי לשחרר את הגב – מותר. והוא הדין לאדם שסובל מטחורים, שמותר לו לשבת באמבטיה מלאה במים חמים כדי להקל מעליו את הכאבים, וכמובן שיעשה כן בלי בגדים. ומותר לרחוץ במים חמים ילדים שהרטיבו והסובבים מצטערים מהריח, וכמובן רק במים שהוחמו בדוד שמש.

רחיצת ילדים במים חמים בשבת

ת. שאלה: בימי הקיץ השבת יוצאת מאד מאוחר והילדים כבר צריכים ללכת לישון. האם מותר לרחוץ אותם בצהריים כדי שיהיה אפשר להרדים אותם בשעה שמונה כהרגלם בכל יום?

תשובת הרב: אסור.

אמנם לכאורה היה נראה להתיר, שהרי כתבו האחרונים שמצטער מותר להתרחץ במים חמים. וילדים קטנים דינם כדין חולה שאין בו סכנה (כמבואר ברמ"א סי' שכח סי"ז).

אבל מרן בשולחן ערוך (סי' של"א ס"ט) כתב: בזמן חכמי הגמרא אם לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה וביום שלישי למילה במים חמים חמין היה מסוכן, לפיכך נזקקו לכתוב משפטו כשחל להיות בשבת. והאידינא לא נהגו ברחיצה כלל ודינו לרחוץ בשבת אם רצו, **כדין רחיצת כל**

אדם. משמע שדין הקטן הוא בדיוק כמו אדם גדול.

אמנם הראיה מכאן אינה מוכרחת, אבל למעשה יש איסור רחיצה גם בילד קטן. וכן מבואר במשנה ברורה בהלכות יום הכיפורים (סי' תרט"ז), שכתב שכל ההיתר לרחוץ ילדים ביום כיפור מפני שדרכם בכך היינו דוקא במים צוננים, אבל במים חמים ודאי שאסור, כי הרי בכל שבת אסור לרחוץ ילדים קטנים במים חמים. ומבואר בדבריו **שאסור לרחוץ ילדים במים חמים.** וכן הלכה למעשה.

יוצא מן הכלל הוא מה שאמרנו כבר בשאלה הקודמת, שמותר לרחוץ ילדים גדולים שעשו צרכיהם בבגדיהם בלילה, ששם ההיתר הוא מפני שמצטערים מהריח. וכן בכל

כהגדרת המשנה ברורה. וגם אם אדם חושב שהבגד שלו נקי לחלוטין, לא פשוט לתת לכל אחד ואחד תורתו בידו, וכיון שמצוי שהבגדים הם לא כל כך נקיים כמו שיוצאים מהארון, יש להמנע מלשחות בבריכה בשבת.

חשוב להדגיש, שגם אם הבגדים שלו נקיים ממש ועכשיו הוא הוציא אותם מהארון, **יש מחלוקת בפוסקים, והרבה פוסקים** סוברים לאסור ושייך בזה שרייתו זה הוא כיבוסו. אבל גם אם נסבור כדעת המקלים, צריך לדעת שכאשר יש על הבגד לכלוך כל שהוא, זה אסור גם לדעתם, ולכן ודאי שיש לאסור מחמת הבעיה הזו.

יש עוד סיבה להמנע מרחיצה בבריכה. כאשר אדם יוצא מהבריכה, הבגד ים שלו רטוב מאד, וכשהוא מוריד אותו, הרבה פעמים אדם תופס וסוחט אותו באופן ספונטני בלי לשים לב. ומבואר בפוסקים (סי' ש"א סמ"ו) שאסור לאדם לטלטל בגד רטוב ביד מחשש שיסחט, שאם הוא סוחט הוא עובר בזה על איסור ליבון.

ולכן למעשה, יש להמנע מלהיכנס לבריכה בשבת, ואף לבריכה פרטית.

רחיצה במים חמים למצטער

ז. שאלה: אדם שחש כאבים בגבו, האם רשאי להתקלח במים חמים בשבת כדי להקל על הכאבים? וכן אדם שסובל מטחורים, האם רשאי למלא את האמבטיה בבית במים חמים ולשבת בה?

תשובת הרב: הגאון רבי עקיבא איגר (בהגהותיו לש"ע סי' שכו ס"א) כתב שאדם שמצטער, אף על פי שלא חלה חולי כל הגוף, ובדרך כלל אנהנו לא מתירים לו איסורים דרבנן, מכל מקום **מותר לו לרחוץ במים חמים** שהוחמו בדוד שמש בשבת, ולמד כן מדברי מרן בשולחן ערוך (סי' ש"ז ס"ה). וכך הובא בביאור הלכה (סי' שכו ס"א ד"ה במים). והוא לא הראשון שחידש את זה, אלא עוד כמה חכמים פסקו כן.

מקרה דומה להקל במצטער, מצוי אצל ילדים. ילדים שעשו צרכיהם בבגדיהם בלילה, בגיל קצת גדול (בערך בגיל שמונה-תשע), נוצר ריח מאד חריף, ולא יעזור שרק יחליפו להם את הבגדים, אלא חייבים לרחוץ אותם. ומפני שקשה

המקרים שהילדים מצטערים אם לא ירחצו אותם, שמותר לרחוץ אותם בשבת.

[ומרן הגר"ע יוסף בחזון עובדיה (שבת ח"ו עמ' פח) כתב שמי שרגיל לרחוץ כל גופו מידי יום ביומו, ואם לא יתרחץ בשבת בכל גופו יצטער מאד, מותר לו להתרחץ בשבת. ובאמת גם הקטנים רוחצים אותם כל יום. אבל זה דוקא אם מצטער בשבת, ולא סתם לרחוץ את הקטנים].

רחיצה עם סבון מוצק

ט. שאלה: האם מותר להתרחץ בשבת עם סבון מוצק?

תשובת הרב: הרמ"א (סי' שכו ס"י) שאסור לרחוץ בבורית שקורין זיי"ף, (וזהו הסבון שלנו), מפני שנימוח על ידיו והוי נולד.

ומרן בשלחן ערוך (סי' שיח סט"ז) כתב שמותר להניח פשטידה (אינפאנד"א) שיש בה שומן סמוך לאש, ואף על פי שהשומן נימוח, כיון שאינו ממיס בידים. (וע"ש במשנ"ב ס"ק קב). מכל מקום אם ממיס בידים אסור משום מוליד, כמו שכתב מרן בשלחן ערוך (סימן שכח סכ"ב) בדין החלב והשומן.

אבל המגן אברהם כתב בשם שלטי הגבורים שלדעת הרשב"א שאסור לרסק שלג וברד משום גזירת פירות העומדים למשקים, אם כן חלב וסבון כיון שאין עומדים למשקין מותר. (משנ"ב סי' שכו סק"ל). וגם לדעת רש"י שמבאר הטעם משום מוליד מהשלג והברד מים, ולפי זה גם ברחיצה בסבון לכאורה הסבון מתקטן ונוצר נוזל סבוני והוא מוליד, אבל בספר פחד יצחק כתב שהסבון אינו נהפך להיות נוזל, אלא מתערב במים ששופכים עליו ועל הידים, ומתמוסס בהם, ונמצא שאין כאן שום הולדה ולא בריאה חדשה. (וכפי שמערבים סוכר כוס תה, שהוא נמס במים).

ויש אוסרים לרחוץ בסבון בשבת, מפני שהוא מחלק את הסבון, ואסור משום מלאכת ממשק. (משנ"ב שם בשם תפארת ישראל). ובשו"ת תפלה למשה (ח"א סי' נד) כתב שבסבון שלנו שהוא חלק גם קודם לכן, ואין צורך להחליקו, ובנוסף אין כוונתו להחליק, לכן אין איסור ממשק. (וע"ע במנוח"א ח"ב פ"ו סל"ג. וכתב שנכון להחמיר. ושם התיר בסבון תחת זרם מים).

ואחר שכמה וכמה אחרונים כתבו שהמנהג להחמיר שלא לרחוץ בסבון בשבת, ושאינו לפרוץ גדר ולהקל בזה, כיון שנהגו כבר לאסור, ואפילו שלא ברור דיו מה הטעם לאיסור. לכן כתב מרן ראש הישיבה שליט"א (בהסכמתו לשו"ת תפלה למשה ח"ב)

שכיון שנהגו להחמיר זה, יש להחמיר. וכך פסק בשו"ת אור לציון (ח"ב פל"ה ס"ה).

ומרן הגר"ע יוסף בספרו לוית חן (סי' פב) הסביר שאין איסור מן הדין לרחוץ בסבון מוצק. ועל כל פנים לרופא שמטפל בחולים וכיוצא בזה, בודאי שיש להקל.

ניגוב שיער

י. שאלה: האם מותר לנגב את הזקן והשיער אחרי מקלחת או טבילה בשבת?

תשובת הרב: המשנה ברורה (סי' ש"כ סקנ"ה) הביא דברי הרמב"ם: "הסוחט שער או עור פטור אבל אסור", וכתב על זה המשנה ברורה "ולכן הטובל בשבת יזהר שלא יסחוט שער לנגבם".

ובבן איש חי (ש"ב פרשת פקודי) כתב: "הטובלים בשבת וביום טוב, יביאו מגבת גדולה וינגבו בה את הפנים ואת הראש, ואף על פי שעל ידי הניגוב נסחט השיער, זה נחשב סחיטה כלאחר יד, וכיון שסחיטת שיער היא רק מדרבנן, התירו באופן הזה. ועם כל זאת לא יקנה בכח אלא בנחת לאט לאט עד שייבלעו המים שבשיער לתוך המגבת". כלומר, הרב שם מחלק בין סחיטה ממש שהיא אסורה, לבין ניגוב בלבד שהוא מותר.

ויש מקילים לנגב אפילו שלא בנחת. וסוברים שהאיסור הוא רק לסחוט ממש (עי' במנוחת אהבה ח"ב פי"ב הכ"א). ומכל מקום לכתחלה ינגב בנחת.

ולכן למעשה ינגב בנחת, ואין הדבר ניכר. הרי מן התורה אין איסור סחיטה בשיער, מפני שהשערות אינן בולעות אלא המים נמצאים עליהם מבחוץ, ורק בגלל שהדבר נראה כאילו הן סופגות מים, חכמים אסרו. אבל כאשר אדם מנגב במגבת גדולה, הדבר אינו ניכר שהוא סוחט ובזה חכמים לא אסרו.

הילולת רבי מאיר ורבי שמעון

יא. לסיום, אם אפשר כמה מילים מהרב על ההילולות של רבי מאיר ורבי שמעון שחלים השבוע.

דברי הרב: נתחיל בהילולת של רבי מאיר, שחלה היום בערב (ליל י"ד באייר).

הסבא רבה ע"ה, רבי רפאל מאזוז שהיה אביו של ה"איש מצליח", ראה שבנו, מרן האיש מצליח, לא התקיימו לו ילדים במשך חמש עשרה שנה בר מינו, ולא על אף אחד מעם ישראל. והוא קיבל על עצמו לקרוא את הספר "הילולא דרבי מאיר", ששם מרוכזים כל המשניות מששה סדרי משנה שמוזכרים שם דברי רבי מאיר, וכן מרוכזים שם המימרות באגדה של רבי מאיר שמפוזרים בגמרות. שעתיים לוקח לקרוא את הספר הזה, והוא קיבל על עצמו לגמור אותו כל חודש.

ובאמת כך עשה, ונולד מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר נסים מאזוז, שנקרא כן על שם רבי מאיר בעל הנס. וגם הספרים של מרן ראש הישיבה על הש"ס נקראים 'ארים נסי', שמשמעות השם הוא 'ארים' שזה אותיות מאיר, ו'נסי', שהוא על שם רבי מאיר בעל הנס.

רבי רפאל המשיך בקבלה הזו עד גיל בר מצוה של מרן ראש הישיבה, כשכל חודש הוא גומר את כל הספר הילולא דרבי מאיר. אפשר להשיג את הספר בחנויות ספרי קודש ברחבי הארץ, וגם בישיבה שלנו הדפיסו אותו מחדש עם פירוש על כל המשניות, שמי שירצה יוכל לקרוא את הכל בהבנה, ואפשר לראות בלילה הזה הרבה ישועות.

בהמשך השבוע יש גם את הילולא של רבי שמעון בר יוחאי.

ישנו דבר מדהים – מרן ראש הישיבה בספרו אסף המזכיר כתב שאף על פי שבכל הש"ס ידוע שאין הלכה כרבי שמעון, בשלשת הדברים המרכזיים של הלכות שבת, הלכה כרבי שמעון. הראשון הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה שפטור עליה, שלפי זה הרבה מקרים נהפכים לדרבנן, וזה מיקל בהמון הלכות. הדבר השני הוא דבר שאינו מתכוון מותר, וזו דעת רבי שמעון. והדבר השלישי הוא בהלכות מוקצה שנפסק להלכה כדעת רבי שמעון. שלשת הדברים האלה הם למעשה שלשת הדברים המרכזיים בהלכות שבת, ובכולם נפסקה הלכה כרבי שמעון.

מרן ראש הישיבה שליט"א מסביר, כי כתוב בזוהר (פרשת נשא) "מה שבת קודש לה", אף רבי שמעון קודש לה".

ואומר מרן ראש הישיבה ששורש נשמתו של רבי שמעון הוא בשבת קודש, והוא קשור בה חזק, ולכן הלכה כמותו בדברים המרכזיים של הלכות שבת.

בכל העולם כולו נהוג לעשות הילולות גדולות לכבודו של רבי שמעון. וגם בג'רבא, היה בית כנסת עתיק שנקרא "אלגריבא"⁴, והיו עושים בו הילולא גדולה לכבוד רבי שמעון.

חמי, נח טראבלסי ז"ל, היה צדיק והוא היה אחד מהאחראים על "אלגריבא". היו מגיעים לשם אלפים מכל העולם להשתתף בתהלוכה שם, והוא היה אחראי לספק בשר לכל המשתתפים.

פעם אחת הגיעו יותר אנשים מהצפוי, ולא נשאר בשר לכולם. חמי לקח את המשאית שהיתה לו, ונסע לכפר ערבי מרוחק מאד כדי להביא כבשים לכל המשתתפים בהילולא.

ובדרך חזור, באמצע כביש בינעירוני עם המשאית ועם כל הכבשים, הוא הרגיש שהוא צמא מאד ועומד להתעלף מצימאון. הוא התפלל לקב"ה וביקש ממנו שיעשה לו נס בזכות "אלגריבא". פתאום, באמצע הדרך החשוכה, הוא רואה לאור הפנסים של המשאית אשה נמוכת קומה מרחוק וכדה על שכמה. ניגש אליה וביקש לשתות, נתנה לו, והמשיך בדרך להביא בשר לכל החוגגים.

כפי שהזכרנו, השנה ברחוב קדושי סלוניקי בירושלים הקדושה והמעטירה, תקייה התהלוכה המסורתית. וכמובן, הכל בקדושה ובטהרה, עם הפרדה מלאה, ויבואו רבנים חשובים ויברכו את כל המשתתפים בזכות רבי שמעון בר יוחאי. גם אני בל"נ אבוא עם משפחתי להשתתף בהילולא הגדולה והקדושה הזו.

ויהי רצון שזכות התנאים הקדושים האלה, רבי מאיר ורבי שמעון שההילולות שלהם חלים השבוע, תעמוד לנו ולכל המאזינים ולכל עם ישראל אמן ואמן.

⁴ היום שיחזרו אותו כאן בארץ, שיחזור אחד נמצא באופקים, וגם בירושלים עשו לו שיחזור ברחוב קדושי סלוניקי, ובראשות הגאון הגדול רבי רפאל הכהן, ה' יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, ראש מוסדות יתד התשובה, ושם עושים ביום חמישי הקרוב, בשעה חמש אחה"צ, את התהלוכה, ממש כמו שהיו עושים בחו"ל בבית הכנסת "אלגריבא".

השיעור נמסר ביום ראשון י"ג אייר תשפ"א

כמידי יום ראשון בשעה 12 בצהריים בערוץ "קול ברמה"

בית ההוראה פתוח 24 שעות ביממה, בטלפון: 03-5500228

העלון יוצא לאור בחסות

א. משכנתאות – יעוץ המשכנתא הטוב ביותר בארץ

לפרטים: 054-8444095

להצלחת: רמי יצחקיאן, אריאל פלר, יוסי דהמן, אליהו חן ויוסי ברנס הי"ו

עורך ראשי: הרב שלמה נחום.

מידי יום מוסר הרב שליט"א שיעור דף היומי, השיעור מופץ בתפוצה רחבה מאד, וצופים בו ומאזינים רבבות יהודים בכל רחבי תבל

ניתן להקדיש את זכות השיעורים

להצלחה ולישועה, לעילוי נשמת, לרפואה וכדומה

ניתן גם לערוך חשבון נפש

צרו קשר בפל' - 0527108693

או בדוא"ל המערכת.

ניתן להפנות שאלות בכתב לרב שליט"א,

שלחו לדוא"ל המערכת

נשתדל שהשאלות יועברו לרב באותו היום ויתקבלו תשובות ברורות לכל השאלות.

ניתן להצטרף לאלפים המקבלים את העלון במייל, וכן ליצור קשר בדוא"ל - A025606532@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר שיעורי הרב שליט"א

בקו "תורת חיים" 02-5606532

וכן במערכת "קול הלשון".